

ОРЕШАЦ ЈЕ РИЗНИЦА ФОСИЛА

Ово налазиште код Смедерева старо је седам милиона година, а посебно су вредне пронађене, до сада на овим просторима потпуно непознате, стене изграђене од мноштва љуштура шкољки и пужева, али и остаци риба од којих неке и данас настањују морске дубине. Све то доводи до питања: да ли је смедеревски крај у то доба разарао цунами?

Огњан РАДУЛОВИЋ
Фото Градимир ВИШЊИЋ

Део велике збирке фосила које је прикупила наша саговорница, међу њима и стена из Орешца

Ајкула из Београда

Пуна је Србија фосилних налазишта. Од оних на којима су пронађени планктони стари и до петсто милиона година, па до крупних животиња, као што су мамути и медведи. На територији Београда и Голупца пронађена је шкољка која је живела пре петнаест милиона година, а коју је и данас могуће наћи у Јадранском мору. На истом простору и из истог периода откривени су и остаци ајкуле. Око Блаца и Ваљева, али засигурно не само ту, живеле су газеле и жирафе, па одатле претпоставка да је некада овде владала и тропска клима. Одавно никакво изненађење нису кљове и крупне кости сурлаша, предака слонова, који су изумрли пре око тринаест милиона година. А у време леденог доба живели су овде и мамути који су достизали висину и до четири метра. Археолошка ископавања у пећинама не могу да се заврше без обиља костију пећинског медведа, остаци претка данашњег коња пронађени су код Гроцке, а нису ретки ни фосилизовани остаци јелена лопатара којег су красили огромни рогови...

Дунавом је, кажу стручњаци, отекло Панонско море чији су таласи заплускивали и смедеревски крај

Ево ће три деценије како мр Гордана Јовановић, палеонтолог, трага за фосилним остацима широм Србије. Историја живота је, како каже, одавно исписана на стенама у виду различитих знакова које треба пронаћи, а потом и прочитати. Управо то се десило недавно када је са два колегиницама код Смедерева нашла фосиле старе око седам милиона година. Реткост и вредност овог налаза је, како каже Гордана, то што је реч о потпуно непознатим стенама на овим просторима које су изграђене од мноштва љуштура шкољки и пужева.

Објашњава наша саговорница да овај терен код Смедерева није непознаница за науку. Протекло је више од сто година када су на песковитом подручју Орешца код Смедерева евидентирана јединствена налазишта фосила. Већ на први поглед искусним стручњацима било је јасно да је реч о вредном налазишту значајном не само за ове про-

сторе. Убрзо су ови налази добили међународни значај. Иначе, те шкољке, пужеви и рибе живели су пре око седам милиона година када је Панонско море, због снижавања салинитета, добило одлике слане језерске средине.

Орешац је познато налазиште, али је тај профил са фосилима временом једноставно нестао – прича Гордана. – У потрази за њим са колегиницама Горданом Пауновић из Музеја у Смедереву и Драганом Ђурић из нашег Природњачког музеја, на потезу од Гроцке до Смедерева, нашла смо потпуно нови слој који, заправо, представља продужетак тих слојева регистрованих пре једног века. Због обиља фосилних остатака ја сам, онако у шали, рекла да смо нашли гробницу фосила.

Објашњава затим наша саговорница за-

А колики значај има ово налазиште, можда најбоље илуструје следећи податак. Више од две хиљаде примерака мекушаца евидентирано је у овим стенама. Поред пужева и шкољки, пронађени су и остаци риба које су припадале двама породицама. Анализе су показале да су једне живеле у слатководној, а друге у морској средини.

Вредно помена, али и вредно за науку, јесте сазнање да смо нашли најмање четири врсте риба од којих неке имају сроднике и међу данашњима – прича Гордана. – Неке, пак, и данас настањују морске дубине као једна која живи у Јадранском мору у мањим јатима. Евидентирали смо и једну врсту која је први пут откривена у Србији.

Објашњава затим наша саговорница за-

Три деценије Гордана Јовановић решава енигме настале пре више милиона година

што је још вредно за науку ово налазиште:

– Праву реткост чине и до сада на овом простору потпуно непознате стене изграђене од мноштва љуштура шкољки и пужева – прича Гордана. – Тако нагомилане чине посебну врсту стена, такозване кокине или лумакеле. Реч је о окамењеним животним заједницама које су, највероватније, због неке тренутне катастрофе у геолошкој прошлости, брзо страдале и фосилизовале се на месту несреће.

Кокине су, појашњава наша саговорница, посебно занимљиве за науку. Ти слојеви пуни фосила могу да буду великих дебљина. О њиховом настанку се још не зна много, а претпоставки је неколико. Тај масовни помор живог света и њихово брзо таложење може, између осталог, да настане и због јакних олуја. Јер, познато је да после цунамија у великим морским басенима остане мноштво наталожених љуштура градећи кокине дебљине неколико метара.

Питање је да ли су на теренима око Смедерева олује изазвале масовни помор живих бића и да ли су смедеревски крај погађали цунами, па

су се пужеви и шкољке нагомилали стварајући дебеле слојеве. С друге стране, можда су на том подручју владали тако повољни услови да је вода била препуна пужева и шкољки чије су се љуштуре таложиле при обали.

Далека је ово прошлост, није лако наћи кључ за сваку временску браву, па научници на нека питања још траже одговор.

– На основу досадашњих истраживања можемо да закључимо да ово налазиште има посебно место у развоју геолошке прошлости Србије – закључује Гордана. – Ови налази сведоче о пресудним догађајима на овом делу тадашњег великог сланог језера. Богатство тих фосилних врста од изузетног је значаја за културу и науку, не само нашу већ и светску. Тешко је некада објаснити чак и стручној јавности како постоје локалитети из тако далеке прошлости које треба заштитити. Орешац то јесте, то захтева и то заслужује. Он је непокретно културно добро, спада у значајне објекте геонаслеђа и природне феномене, не само наше земље, и зато заслужује да се нађу на листи заштићених локалитета.